

3.3 МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ, ЗААЛТЫГ ТАЙЛБАРЛАХ ТУХАЙ

2008 оны 3 дугаар

Дугаар 16

Улаанбаатар хот сарын 31-ний одор

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг нэг мөр ойлгож, зөв хэрэглэх явдлыг хангах зорилгоор Үндсэн хуулийн тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалт, Шvvхийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.6.5.-д заасныг тус тус удирдлага болгон Улсын Дээд шvvхээс ТОГТООХ НЬ:

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн (цаашид хууль гэх) 10 дугаар зүйлийн 10.1.8.-д заасан “онцгой нохцол байдал vссэн” гэдэгт сонгуулийг зохих ёсоор явуулахад урдчилан толовлоогvй богоод толовлох боломжгvй, энэ зүйлийн бусад заалтад туссанаас гадна нэмэлт зардал, хоронго зарцуулагдах зайлшгvй шаардлага бий болсныг ойлгоно.

2. Хуулийн 19 дvгээр зүйлийн 19.1., 19.2.-т зааснаар тухайн хорооны гишvvдийн гуравны хоёрдоо доошгvй хувь оролцсон хуралдаанаас хорооны эрх хэмжээний асуудлаар гарсан шийдвэр хуралдаанд оролцсон гишvvдийн олонхийн саналд vндэслэгдсэн бол энэ шийдвэрийг баталгаажуулсан тогтоолд хорооны дарга, эсхvл нарийн бичгийн дарга гарын vсэг зурахаас татгалзах эрхгvй.

Мон зүйлийн 19.3.-т зааснаар тойрог, салбар, хэсгийн хороодын тогтоолд тухайн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга гарын vсэг зурах vврэгтэй богоод тэдгээрийн хэн нэг нь гарын vсэг зураагvйгээр тогтоол хvчингvй, эсхvл хvчин тогтоолд бус болохгvй.

Харин хуралдаанд оролцсон гишvvдийн тоо хvрэлцээгvй, эсхvл тухайн хорооны бvрэн эрхэд хамааралгvй асуудлыг шийдвэрлэсэн, эсхvл бvрэн эрхийн асуудлыг олонхийн саналаар шийдвэрлээгvй бол тогтоолд хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга гарын vсэг зурсан байсан ч тухайн шийдвэрийг хvчинтэй гэж vзэхгvй.

Хорооны тогтоолд гарын vсэг зурах нь уг шийдвэрийн хvчинтэй байдлын, эсхvл тvvнийг хvлээн зовшоорсний илэрхийлэл биш, харин гарсан шийдвэрийн агуулгыг баталгаажуулж буй явдал тул хуульд заасан журмын дагуу гарсан хорооны шийдвэртэй дарга, эсхvл нарийн бичгийн дарга санал нийлээгvй байх нь гарын vсэг зурах vвргээ биелvvлэхгvй байх vндэслэл болохгvй.

3. Хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.5.-д заасан “тухайн хэсэгт байнга ...оршин суугаа сонгогч” гэдэгт Иргэний бvртгэлийн тухай хуулийн 21 дvгээр зүйлийн 21.1., Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, тvvний удирдлагын тухай хуулийн 28 дvгээр зүйлийн 28.1.11.-д зааснаар хvн амын тооллогын дагуу баг, хорооны тодорхой хаягт бvртгэлтэй иргэнийг хэлнэ.

Бvртгэлтэй газраа биш харин оор газар 180 хоног ба тvvнээс доош хугацаагаар оршин сууж байгаа явдал тухайн иргэнийг бvртгэлтэй газрын байнгын оршин суугч биш гэж vзэх vндэслэл болохгvй.

Бvртгэлтэй газраас оор газар оршин суудаг иргэн байнга оршин суугчийн хувьд бvртгэлийнхээ хаягаар сонгуульд оролцох, эсхvл бvртгэлгvй газар тvр оршин суугчийн хувьд сонгуульд оролцох нь тvvний эрх богоод харин сонгуулийн нэг хэсэгт, сонгогчдын нэрийн нэг жагсаалтад давхардал, будлиангvй бvртгvvлэх нь тvvний vврэг болно.

Мон зүйлийн "...түр оршин суугаа сонгогч" гэдэгт тухайн баг, хороонд бүртгэлгүй боловч 180 хоног ба түүнээс доош хугацаагаар тухайн баг, хороонд оршин сууж байгаа иргэнийг хэлнэ.

Түр оршин суугч нь оорийн байнгын оршин суух бүртгэлтэй газар сонгогчийн нэрийн жагсаалтад ороогүй, эсхүл бүртгэлээс хасагдсан тохиолдолд түүнийг бүртгэлгүй газар түр оршин суугаа сонгогч гэж үзнэ.

Түр шилжин суурьшиж буй иргэн нь хууль зүйн асуудал эрхэлсэн торийн захиргааны тов байгууллагаас тогтоосон журмын дагуу байнга оршин суудаг нутаг дэвсгэрийн бүртгэлийн дэвтэрт "түр эзгүй" гэсэн тэмдэглэл, түр шилжин суурьших тухай тодорхойлолт тус тус хийлгэж, түр оршин суух нутаг дэвсгэрийн сум, дүүргийн Засаг даргад 7 хоногийн дотор бүртгүүлж, түр оршин суух үнэмлэх авсан байвал зохино.

4.Хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.10.7.-д заасан "бусдыг толоолуулах" гэдэгт дэмжигч-сонгогчоор бүртгэгдсэн этгээдийн орноос оор хүнээр гарын үсэг зуруулах, гэр бүлийн гишүүд, садан торол, найз ноход, танилуудын орноос хэн нэгнээр нэрийг нь дэмжигч-сонгогчоор бичүүлэх зэргээр сонгогчийг оорийнх нь хүсэл зоригоос гадуур бусдаар дамжуулан дэмжигчээр бүртгүүлэхийг ойлгоно.

Мон зүйлийн "хүч хэрэглэх", "заналхийлэх" гэдгийг Улсын Дээд шүүхийн 2007 оны 10 дугаар сарын 29-ний одрийн 41 дүгээр тогтоолын 1.4.-т зааснаар буюу "бие махбодийн хүчирхийлэл хийхэд чиглэгдсэн аливаа идэвхтэй үйлдэл", "бусдыг айлган сүрдүүлэх зорилгоор хийсэн, идэвхтэй үйлдлээр илрэх сэтгэл санааны хүчирхийлэл" гэж тус тус ойлгоно.

Энэ зүйлийн "хуурч мэхлэх" гэж Улсын Дээд шүүхийн 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний одрийн 51 дүгээр тогтоолын 2-т зааснаар буюу "үг болон үйлдлээр бодит байдлыг гуйвуулах, нуун дарагдуулах, эсхүл зохиомол байдлыг зориудаар бий болгох"-ыг хэлнэ.

Мон зүйлийн "эд монгоор татах" гэдэгт монго, эд хоронго огох, аливаа ажил үйлчилгээг толборгүй үзүүлэх зэргээр бусдын хүсэл зоригийн илэрхийлэлд нолоолохийг ойлгоно.

Энэ зүйлийн "сонгуулийн эрхгүй этгээдээр гарын үсэг зуруулах" гэж хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.2.-т заасан арван найман насанд хүрээгүй, эрх зүйн бүрэн чадамжгүй буюу сонгуулийн эрх бүхий иргэн гэж үзэхгүй этгээдийг дэмжигч-сонгогчоор бүртгэж, түүгээр гарын үсэг зуруулсан байхыг хэлнэ.

Мон зүйлийн "гарын үсэг хуурамчаар үйлдэх" гэдэгт бүх торлийн арга хэрэглэн (оороо, эсхүл оор этгээдээр үйлдүүлэх, техник хэрэгсэл ашиглах г.м.) бусдын гарын үсгийг дуурайлгаж буюу хуулбарлаж, эсхүл зохиож зурахыг ойлгоно.

5.Хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.-д заасан "хүндээр овчилсон" гэдгийг Улсын Дээд шүүхийн 2002 оны 3 дугаар сарын 18-ны одрийн 71 дүгээр тогтоолын 8 –д тайлбарласнаар буюу "ходолморийн чадвараа алдах, эмнэлэгт хэвтэх, хэвтрийн дэглэм зайлшгүй сахих шаардлагатай байх, мэс засалд орох, эмчийн хяналтан дор тууштай эмчилгээ хийлгэх" зэргээр сонгуульд нэр дэвшигчээр оролцох боломжгүй болохыг ойлгох богоод энэ байдал нь эмнэлгийн тодорхойлолтоор батлагдсан байвал зохино.

Мон зүйлийн "гэмт хэрэгт яллагдагчаар татагдсан" гэдэгт эрвүгийн гэмт хэрэг үйлдсэн нь хангалттай нотлох баримтаар нотлогдож, Эрвүгийн байцаан шийтгэх хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хэрэг бүртгэгч, мордон байцаагч, прокурор уг этгээдийг яллагдагчаар татах тухай тогтоол үйлдсэн байхыг ойлгоно.

Нэр дэвшигч хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.4.3.-т заасан "ялгүй байх" шаардлагыг

хангасан нь хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.2.5., 30.4.-т зааснаар цагдаагийн тов байгууллагын тодорхойлолтоор батлагдсан боловч санал авахаас 10-с доошгүй хоногийн омно нэр дэвшигч ийнхүү яллагдагчаар татагдсан бол нам, эвсэл мон зүйлийн 31.4.-т заасан хугацаанд түүнийг татан гаргаж, оор хвний нэрийг дэвшүүлэх эрхтэй.

Харин санал авах одор хүртэл 10-с доош хоног үлдсэн байхад нэр дэвшигч яллагдагчаар татагдсан тохиолдолд нам, эвсэл нэр дэвшигчийг татан гаргах ба оронд нь оор хвний нэрийг дэвшүүлэх эрхгүй болно.

Нэр дэвшигчийг яллагдагчаар татах асуудлыг хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.2.-т заасны дагуу “гэмт үйлдлийнх нь явцад хойшлуулашгүй баривчлахаас бусад тохиолдолд” зовхон тойргийн хорооны зовшооролтэйгээр шийдвэрлэнэ.

6.Хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.2.-т заасан “нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтан” гэдэгт нам, эвсэл сонгуульд оролцохоо илэрхийлэхдээ хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.4.5.-д зааснаар Сонгуулийн Ерөнхий хороонд ирүүлсэн баримт бичигтээ тусгасан тов байгууллагын бүрэлдэхүүн багтахаас гадна түүний салбар, бүтцийн байгууллагын бүрэлдэхүүн, түүнчлэн эдгээр байгууллагуудаас томилогдсон этгээдийн аль аль нь хамаарна.

Мон зүйлд заасан “ухуулагч” гэдэгт нам, эвслээс нэр дэвшигчийн болон тухайн нам, эвслийн сонгуулийн морийн хотолборийг сонгогчидод тайлбарлан таниулах, нэр дэвшигчийн талаарх мэдээллийг сонгогчидод хүргэх, нэр дэвшигчээс сонгогчидтой хийх уулзалтыг зохион байгуулах үүрэг бүхий, тухайн нам, эвслээс томилогдсон этгээдийг ойлгоно.

Энэ зүйлд заасан “шадар туслагч” нь зовхон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн ажиллагаанд туслах үүрэгтэй оролцдог богоод 200 сонгогчид нэг шадар туслагч ажиллана.

Харин “нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтан” болон “ухуулагч” нь нам, эвслээс нэр дэвшигчийн сонгуулийн ажиллагаанд туслах үүрэгтэй оролцдог тул нэр дэвшигчдийн тэгш байдлыг хангах үүднээс 200 сонгогчид нэг ажилтан, эсхүл нэг ухуулагч ажиллана.

Нам, эвслийн сонгууль эрхэлсэн байгууллагын ажилтан нэр дэвшигчийн ухуулагчаар ажиллах, нэр дэвшигчийн ухуулагч уг байгууллагын ажилтан байх боломжтойн адил нэр дэвшигчид туслах үүрэг бүхий уг хоёр этгээд заавал давхардсан үүрэгтэй байх шаардлагагүй болно.

7.Хуулийн 37 дугаар зүйлд заасан сонгуулийн сурталчилгаа явуулах зохицуулалтыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

7.1.1.Энэ зүйлийн 37.4.-т заасан “хэвлэлийн хуудас”-ын тодорхойлолт, хэмжээ, загварыг Сонгуулийн тов байгууллагын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.1., 7.1.7.-д зааснаар Сонгуулийн Ерөнхий хороо тогтооно.

7.1.2.Мон зүйлийн 37.11.1.-д зааснаар “сонгууль зарласнаас хойш нэр дэвшигчийг бүртгэж, үнэмлэх олгох хүртэлх хугацаанд сонгуулийн аливаа хэлбэрийн сурталчилгаа явуулах”-ыг хориглосон тул дээрх хугацаанд энэ хууль болон Зар сурталчилгааны тухай хуульд заасан мэдээлэл түгээх, ухуулга хийх бүхий л арга, хэлбэрийн ил, далд сурталчилгаа явуулж болохгүй.

7.1.3.Энэ зүйлийн 37.11.14.-т зааснаар “...сонгуулийн бус олон нийтийн арга хэмжээ зохион байгуулах”-ыг хориглосон нь сонгуулийн бэлтгэл ажиллагааны хүрээнд зайлшгүй

хийгдэх ажилд орохгүй, энэ хуулиар хориглосон, эсхүл зовшоорогдоогүй, олныг хамарсан бvхий л арга хэмжээнд хамааралтай болно.

7.1.4.Мон зvйлийн 37.11.16.-д зааснаар “торийн жинхэнэ албан хаагчийг сонгуулийн сурталчилгаанд аливаа хэлбэрээр татан оролцуулах”-ыг хориглосон тул Торийн албаны тухай хуулийн 3 дугаар зvйлийн 3.3.2., 3.3.3.-т заасан торийн захиргааны болон тусгай албан хаагчийг сонгуулийн сурталчилгааны бvхий л ажиллагаанд оролцуулж болохгүй.

7.1.5.Энэ зvйлийн 37.11.18.-д зааснаар “сонгогчдын санал худалдан авахад чиглэсэн бусад аливаа вйлдэл, вйл ажиллагаа явуулах”-ыг хориглосон зохицуулалтад монго, эд хоронго огох, амлах, дамжуулах, зуучлах, аливаа ажил, вйлчилгээг толборгvй vзvvлэх зэрэг торол бvрийн арга, хэлбэрээр сонгогчийн санал огох эрхийг оорийн сонирхолд нийцvvлж, тодорхой нэр дэвшигчид санал оговлэх зорилгоор явуулж буй бvхий л ажиллагааг хамааруулан ойлгоно.

7.1.6.Мон зvйлийн 37.14.3.-т зааснаар сонгуулийн сурталчилгаа явуулахыг хориглосон байгууллагад: “хvмvvнлэгийн” буюу ядуу, нийгмийн хамгаалалтгvй, байгалийн гамшиг болон бусад онцгой учралд нэрвэгдсэн хvн амд эмнэлгийн хийгээд нийгэмшлийн тусламж vзvvлэх, байгалийн гамшгийн ба бусад онцгой учралын хор уршгийг арилгах зорилго бvхий олон улсын байгууллага, тvvнчлэн гадаад, дотоодын торийн бус байгууллага; “буяны” буюу тусламж шаардлагатай хvмvvст туслах ба нийтийн сайн сайхны толоо ажилладаг олон улсын байгууллага, тvvнчлэн гадаад, дотоодын торийн бус байгууллага;

“шашны” буюу Тор, сvм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 6 дугаар зvйлд зааснаар шашны зан вйл, хурал ном, боловсролын ажлыг эрхлэн гvйцэтгэж буй албан ёсны зовшоорол бvхий хийд, сvм, дацан, тов болон тэдгээрийн удирдах байгууллагууд тус тус хамаарна.

8.Сонгуульд санал огох талаарх энэ хуулийн 47 дугаар зvйлийн зарим зохицуулалтыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

8.1.Сонгогч саналаа огохдоо энэ зvйлийн 47.3.-т зааснаар “саналын хуудсанд бичигдсэн нэр дэвшигчдийн дотроос оорийн сонгохыг хvсч байгаа, тухайн тойрогт ногдсон мандатын тоотой тэнцэх нэр дэвшигчийн эцэг /эх/-ийн нэр, нэрийн омнох дугаарыг” дугуйлна.

Энэ нь Монгол Улсын иргэнд Үндсэн хуулийн арван зургадугаар зvйлийн 9 дэх хэсэгт зааснаар олгогдсон “торийн байгууллагад сонгох” vндсэн эрхийн хэрэгжилт тул сонгогч нь нэр дэвшигч нараас хэнийг нь ч сонгохыг хvсээгvй бол аль ч дугаарыг дугуйлахгvй байх эрхтэй богоод энэ тохиолдолд тvvнийг санал хураалтад оролцсон гэж vзэхээс гадна саналын хуудсыг нь хvчинтэйд тооцно.

Тvvнчлэн сонгохыг хvсч байгаа нэр дэвшигчийн тоо тухайн тойрогт ногдсон мандатын тооноос бага байвал сонгогч уг тооноос дутуу хэмжээгээр зовхон оорийн сонгохыг хvссэн нэр дэвшигчийн нэрийн омнох дугаарыг дугуйлах эрхтэй богоод энэ тохиолдолд тvvний саналын хуудас мон хvчинтэй байна.

Харин тухайн тойрогт ногдсон мандатын тооноос илvv дугуйлсан бол саналын хуудас хуулийн 49 дvгээр зvйлийн 49.1.3.-т зааснаар хvчингvйд тооцогдоно.

“Тухайн тойрогт ногдсон мандатын тоотой тэнцэх нэр дэвшигчийн” толоо саналаа огох нь энэ хэмжээний нэр дэвшигчидийг заавал сонгох сонгогчийн vврэг биш тул уг зохицуулалтыг сонгогчийн сонгох эрхээ хэрэгжvvлэхэд баримтлах дээд хязгаар гэж ойлгоно.

8.2.Энэ зүйлийн 47.7.-д заасан “итгэмжилсэн хvн” гэж сонгогчийн оорийн хvсэл зоригийн дагуу тухайлан сонгож, санал авах байранд дагуулж ирсэн, санал огоход нь унших, бичих хэлбэрээр туслалцаа vзvvлэх чадвартай, насанд хvрсэн, эрх зvйн бvрэн чадамжтай иргэнийг хэлнэ. Сонгогчийн итгэмжилсэн хvний эрх зvйн байдлыг тvvний иргэний внэмлэхээр тодорхойлно.

8.3.Мон зvйлийн 47.14.-т заасан “сонгогч тvр шилжин явна” гэсэнд Иргэний бvртгэлийн тухай хуулийн 25 дугаар зvйлийн 25.1.-д зааснаар байнга оршин сууж байгаа засаг захиргааны нэг нэгжээс ногоод 180 хоног ба тvvнээс доош хугацаагаар оршин суух буюу тvр шилжин суурьшихыг ойлгохоос гадна гадаад болон дотоодод албан томилолт, эмчилгээ, сургалтанд явах зэргээр тур хугацаагаар байнгын бvртгэлтэй газраас оор газар очих шаардлагын улмаас санал хураах одор байнгын оршин суух газрын хэсэгт саналаа огох боломжгvй болох нохцлийг хамааруулна.

8.4.Энэ зvйлийн 47.15.-д заасан “урдчилан санал огох” зохицуулалт зовхон мон зvйлийн 47.14.-т заасан тохиолдолд хамааралтай болно.

9.Саналын хуудсыг хvчингvйд тооцох талаарх энэ хуулийн 49 дvгээр зvйлийн зарим зохицуулалтыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

9.1.Энэ зvйлийн 49.1.3.-т “энэ хуульд зааснаас оор тэмдэглэл хийсэн” гэдэгт сонгогч саналаа илэрхийлэхдээ саналын хуудсанд хуулийн 47 дугаар зvйлийн 47.3.-т зааснаар нэр дэвшигчийн нэрийн омнох дугаарыг дугуйлахаас оороор буюу сонгох хvний нэрийг бvхэлд нь дугуйлах, нэрийнх нь омно нэмэх, чагт, сум, од г.м. тэмдэг тавих, сонгохыг хvсээгvй хvний нэрийг, эсхvл омнох дугаарыг дарах, хасах тэмдэг тавих зэргээр тэмдэглэл вйлдсэн байхыг ойлгоно.

9.2.Сонгогч саналаа огохдоо алдаа гаргаж, саналын хуудсанд буруу тэмдэглэл хийсэн богоод хуулийн 47 дугаар зvйлийн 47.4.-т зааснаар саналын хуудас дахин авах эрхээ хэрэгжvлэхгvйгээр оорийн тэмдэглэгээний алдааг энэ журмаас оороор буюу баллах, дарах, сум татах, бичилт хийх зэргээр залруулсныг “нэр дэвшигчийн нэрийн омнох дугаарыг оорчлох” зорчилд хамааруулан vзнэ.

10.Санал хураалтыг хvчингvйд тооцох тухай хуулийн 52 дугаар зvйлийн зарим зохицуулалтыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

10.1.Энэ зvйлийн 52.1.1.-д заасан “байгалийн гамшиг” гэдэгт хvний вйл ажиллагаанаас вл хамаарах аюулт vзэгдлийн улмаас олон хvний эрvvл мэнд, амь нас хохирох, мал, амьтан олноор хорогдох, эд хоронго, хvрээлэн байгаа орчинд улс, орон нутгийн дотоод нооц боломжоос давсан хохирол учрах буюу байгалийн хvчний вйлчлэлийн vр дагавар болох онцгой нохцол байдал;

“гоц халдварт овчин” гэдэгт богино хугацаанд тархаж, хvн, малын эрvvл мэндэд хохирол учруулах аюул бvхий, хорио цээр тогтоох зайлшгvй шаардлагатай халдварт овчин тус тус хамаарна.

10.2.Мон зvйлийн 52.1.3.-т заасан “сонгогчийн санал, санал хураалтын дvнг гажуудуулахад хvргэсэн” гэдэгт сонгогчийн саналаа чолоотэй огох эрхэд хондлонгоос хууль бусаар аливаа хэлбэрээр нолоолсний vр дvнд тvvний саналыг хvсэл зоригийн жинхэнэ илэрхийлэл, тvvнчлэн санал хураалтын эцсийн дvнг бодит байдалд нийцсэн дvн гэж тус тус vзэх боломжгvй болохыг ойлгоно.

10.3.Хуулийн 53 дугаар зvйлийн 53.1.3.-т заасан “тойргийн сонгуулийн дvнд ноцтой нолоолохоор байвал” гэдэгт энэ зvйлийн 53.1.1., 53.1.2.-т заасан нохцол байдал

vvссэхийг ойлгохоос гадна сонгуулийн тухайн тойрогт сонгогдох хvний тоо мандатын тоонд хврэхгvй байх, нэр дэвшигчийн толоо огсон нийт саналын дvн оорчлогдож, сонгогдох эсэхэд нолоолохвйц болох зэрэг байдлыг хамааруулна.

11.Хуулийн 30 дугаар зvйлийн 30.4.-т заасан “тодорхойлолт”-ыг Улсын Дээд шvvх мон зvйлийн 30.2.4.-т зааснаар нэр дэвшигчийн мэдvvлгийг vндэслэж, тvvний vнэн зов байдлыг хуулийн 27 дугаар зvйлийн 27.4.1., 27.4.2.-т тодорхойлсон хврээнд Сонгуулийн Ерөнхий хорооноос баталсан маягтын дагуу гаргаж огно.

Хуулийн 27 дугаар зvйлийн 27.4.1., 27.4.2.-т заасан “шvvхийн шийдвэр” нь Иргэний хэрэг шvvхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд зааснаар хуулийн хvчин тоголдор болсон буюу тvvний талаар дахин гомдол гаргах, маргааны зvйлийн талаар шvvхэд нэхэмжлэл гаргах, тухайн вйл баримт, эрх зvйн харилцааны талаар оор ажиллагаанд маргах, шийдвэрийг дээд шатны шvvхээс оорчлох, хvчингvй болгох тус тус боломжгvй болсон байхаас гадна уг шийдвэрийг заавал биелvvлэх vврэг иргэн, хуулийн этгээдэд vvссэн байна.

Шvvхийн шийдвэрээр тогтоогдсон зээл, батлан даалтын болон бусад гэрээгээр хвлээсэн хугацаа хэтэрсэн ор, татварын ор толборийг бvрэн толсон эсэх байдлыг Шvvхийн шийдвэр гvйцэтгэх байгууллагаас лавлагаа авч тодорхойлно.

12.Хуулийн 27 дугаар зvйлийн 27.4.3.-т заасан “ялгvй байх” гэдгийг Эрvvгийн хуулийн 78 дугаар зvйлд заасан “ялгvйд тооцох”, “ялгvй болох” гэсэн ойлголтуудтай адилтгаж vзэх vндэслэлгvй тул vvнийг омо нь огт “ял шийтгvvлж байгаагvй” гэж ойлгон хэрэглэнэ.

13.Сонгуулийн хууль тогтоомжийг зорчсон аливаа вйлдэл, вйл ажиллагаанд гомдол гаргах журмыг тодорхойлсон энэ хуулийн зохицуулалтыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

13.1.Хуулийн 57 дугаар зvйлийн 57.1.-д зааснаар “гомдлыг холбогдох сонгуулийн хороонд гаргана” гэснийг хуулийн 19, 21 дvгээр зvйл, 57 дугаар зvйлийн 57.5.-д тус тус зааснаар хэрэгжvvлнэ.

13.2.Мон зvйлийн 57.5., 19 дvгээр зvйлийн 19.10.-т зааснаар гомдлыг шийдвэрлэсэн Сонгуулийн Ерөнхий хорооны шийдвэр Vндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх талаарх гомдол, хvсэлтийг Vндсэн хуулийн жаран зургадугаар зvйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтын дагуу Vндсэн хуулийн цэцэд гаргана.

Vндсэн хуулийн цэцийн 2005 оны 3 дугаар сарын 31-ний одрийн 2/02 дугаар дvгнэлт Vндсэн хуулийн арван зургадугаар зvйлийн 14 дэх хэсэгт заасан “Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чолоо нь зорчигдсон гэж vзвэл уул эрхээ хамгаалуулахаар шvvхэд гомдол гаргах” Монгол Улсын ирэний vндсэн эрхийг хязгаарлахгvй тул Сонгуулийн Ерөнхий хорооны шийдвэр Vндсэн хуулиас бусад хуулийг, Vндсэн хуулиар Монгол Улсын иргэнд олгогдсон сонгох, сонгогдох эрхээс бусад эрхийг зорчсон талаарх гомдлыг Сонгуулийн Ерөнхий хорооны оршин байгаа дvвргийн шvvхэд Иргэний хэрэг шvvхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14 дvгээр бvлэгт заасан журмын дагуу гаргана.

13.3.Хуулийн 21 дvгээр зvйлд заасан тойргийн хорооны шийдвэрт тухайн тойргийн хороог харьяалах сум буюу сум дунд, дvвргийн шvvхэд Иргэний хэрэг шvvхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14 дvгээр бvлэгт заасан журмын дагуу гомдол гаргана.

14.Сонгуулийн хууль тогтоомж зорчсон иргэн, албан тушаалтан, хуулийн этгээдэд

захиргааны хариуцлага ногдуулах асуудлаарх энэ хуулийн зохицуулалтуудыг доорх байдлаар тайлбарласугай:

14.1. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 531 дүгээр зүйлийн 1-д зааснаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийг зорчсон иргэн, албан тушаалтан, хуулийн этгээдэд захиргааны хариуцлага ногдуулах асуудлыг Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2.-т зааснаар сум буюу сум дундын, дүүргийн шүүхийн шүүгч хянан шийдвэрлэнэ.

14.2. Хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.6., 6 дугаар зүйлийн 6.7., 9 дүгээр зүйлийн 9.4., 10 дугаар зүйлийн 10.5., 14 дүгээр зүйлийн 14.8., 14.9., 19 дүгээр зүйлийн 19.14., 20 дугаар зүйлийн 20.12., 22 дугаар зүйлийн 22.6., 23 дугаар зүйлийн 23.6, 30 дугаар зүйлийн 30.19., 35 дугаар зүйлийн 35.4., 35.5., 36 дугаар зүйлийн 36.4., 37 дугаар зүйлийн 37.17., 37.18., 38 дугаар зүйлийн 38.4., 40 дүгээр зүйлийн 40.7., 41 дүгээр зүйлийн 41.9., 42 дугаар зүйлийн 42.8., 43 дугаар зүйлийн 43.6., 44 дүгээр зүйлийн 44.12., 45 дугаар зүйлийн 45.9., 46 дугаар зүйлийн 46.9., 47 дугаар зүйлийн 47.19., 48 дугаар зүйлийн 48.11., 52 дугаар зүйлийн 52.6.-д заасан зорчлийн талаарх гомдол, мэдээллийг холбогдох сонгуулийн хороонд гаргана. Уг гомдол, мэдээлэл, үйл баримтыг үндэслэн холбогдох сонгуулийн хороод Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 11-16 дугаар зүйлд зааснаар зорчлийг хянан шалгах ажиллагаа явуулж, захиргааны хариуцлага ногдуулах хэсэлтээ харьяалах сум буюу сум дунд, дүүргийн шүүхэд гаргана.

Хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.17., 35 дугаар зүйлийн 35.6.-д заасан зорчлийн талаарх гомдол, мэдээллийг цагдаагийн байгууллагад гаргах бөгөөд холбогдох шалгалт явуулсан цагдаагийн байгууллага уг зорчилд эрвүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал захиргааны хариуцлага хүлээлгэх асуудлыг харьяалах сум буюу сум дунд, дүүргийн шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

14.3. Захиргааны хариуцлага ногдуулах тухай энэ хуулийн холбогдох зүйл заалтад:

14.3.1. Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүнийг түүний бүрэлдэхвнээс гаргах буюу хасахаар тусгагдсан бол энэ арга хэмжээг хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.4.-т зааснаар шүүх биш харин тухайн шатны сонгуулийн хороо бүрэлдэхвнээрээ хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

14.3.2. Нэр дэвшигчийг нэрийн жагсаалтаас хасах тухай заасан бол энэ арга хэмжээг хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.5.-д зааснаар шүүх биш харин тойргийн хороо хянан шийдвэрлэнэ.

14.3.3. Шүүх, прокурор, цагдаагийн байгууллагын албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл ногдуулах тухай заасан бол уг асуудлыг Шүүхийн тухай, Прокурорын байгууллагын тухай, Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулиудад тус тус заасан журмын дагуу хянан шийдвэрлэнэ.

14.3.4. Хоронго улсын орлого болгохоор заасан бол уг арга хэмжээг захиргааны хариуцлага ногдуулах асуудалтай хамт биш харин хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.6.-д зааснаар Сонгуулийн еронхий хорооны гаргасан нэхэмжлэлээр шүүх иргэний хэрэг үүсгэж, хянан шийдвэрлэнэ.

14.3.5. Торгууль ногдуулахаас гадна дээр дурдсан арга хэмжээ авахаар хуульд заасан бол захиргааны хариуцлага ногдуулсан шийтгэвэрийг шүүх холбогдох байгууллагад нэн даруй хүргүүлнэ.

15. Захиргааны зорчлийг хянан шийдвэрлэхдээ шүүх Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан нохцол байдлыг хянаж, зорчил гаргасан этгээдийн гэм

буруу нь нотлогдсон гэж үзвэл мон хуулийн 18 дугаар зүйлд зааснаар захиргааны шийтгэл ногдуулах тухай шийтгэвэр гаргана.

Харин зорчил гаргасан гэх этгээдийн гэм буруу тогтоогдоогүй, эсхүл мон хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 4-т заасан нохцол байгаа бол тухайн этгээдийг хариуцлагаас чолоолох тухай шүүгчийн захирамж гаргана.

16. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль тогтоомж зорчсон этгээдэд захиргааны шийтгэл ногдуулсан шүүхийн шийтгэвэрт гомдол гаргахад Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 2-т заасан журмыг бус харин Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2.-т заасныг баримтална.

Харин захиргааны зорчлийг хянан шалгах, хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд Захиргааны хариуцлагын тухай хуулиас оороор зохицуулаагүй тул Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд заасан журам, үндэслэл сонгуулийн хууль тогтоомжийн зорчлийг хянан шалгах болон хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд нэгэн адил хамаарна.

ЕРОНХИЙ ШҮҮГЧ
ТЭРГҮҮН

С.БАТДЭЛГЭР
Ц.АМАРСАЙХАН

ТАНХИМЫН